

De cartellista a cronista

FONTSERÈ, Carles
Memòries d'un cartellista català (1931-1939)
 Editorial Pòrtic,
 Barcelona, 1995. 505 pàgines.

Des d'un tossal de Porqueres, Carles Fontserè i Carrió (Barcelona, 1916) ha escrit una de les obres que gosem qualificar de memòries col·lectives més notables del nostre temps i de la que ja en tenim el primer dels tres volums, intitolada: *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*.

El testimoni que dona Carles Fontserè de l'etapa republicana a Catalunya i dels esdeveniments de la Guerra Civil enriquiran la ja respectable bibliografia de l'esmentat període recent de la nostra història. L'obra, sense perdre el fil personal i, fins d'aventura «cinematogràfica» de l'autor, esdevé, com dèiem, aquesta gran crònica d'un període irrepetible de la nostra història. Tal volta, com va dir Josep Benet en l'acte de presentació, a Barcelona, el més notable sigui d'una banda el detall acurat amb què ha treballat Fontserè i també els protagonistes de l'obra, que no són

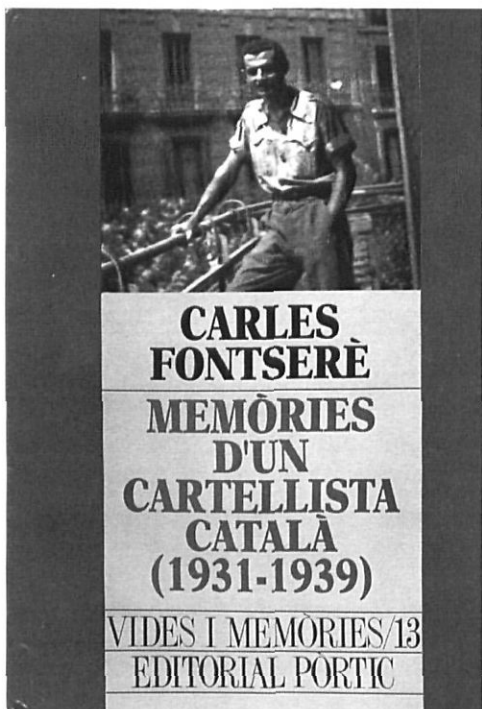
altres que els que van participar en els esdeveniments viscuts per l'autor. Dos exemples: el general Franco és esmentat vuit vegades per les dinou del pintor Antoni Clavé, company de Fontserè. Manuel Azaña, figura en quatre pàgines, mentre el figuerenc Jaume Miravittles el tenim en trenta.

L'abast col·lectiu de les memòries ens permet recuperar amb tot detall, la situació social de Catalunya no sols en el període republicà. El fil conductor és la família Fontserè, benestant, burgesa i d'arrels tradicionalistes que no impediran al jove Carles, després de la separació dels seus pares, d'esdevenir un lliurepensador simpatitzant dels àcrates i que amb l'esclat del juliol de 1936

es lliura a la creació dels primers cartells revolucionaris que esdevindran mítics encara avui. Després seguirà la guerra que Fontserè viu des d'unes unitats igualment idealitzades: les Brigades Internacionals, on la seva vida va estar en greu perill i no pas pels combats del front, les lluites internes entre comunistes i anarquistes van sentenciar de mort el memorialista. Evidentment, la sentència no s'acompliria. I, finalment ja el tenim per terres gironines, en els darrers combats i fent les darreres feines propagandístiques: un diari mural a la rambla de Figueres, fins que des del darrer refugi del mas Perxes d'Agullana, juntament amb els representants del Govern de la Generalitat, començaria el seu llarg exili que no acabaria fins al 1973 en què el tenim entre nosaltres.

Tal volta, un aspecte d'aquestes Memòries que s'ha d'esmentar i que sabem els que hem col·laborat, modestament en el nostre cas, a la feina de Fontserè, és el detall acurat amb què s'han escrit. Un altre exemple: per explicar la llegenda que la policia militar alemanya tenia en unes plaques metàl·liques que portaven al damunt dels seus uniformes, Fontserè va encomanar uns llibres a una editorial especialitzada a Califòrnia, amb un cost de 150 dòlars, tot plegat per una ratlla en el segon volum. Igualment s'ha treballat partint d'una cronologia en paral·lel: els esdeveniments personals, els de la vida social i política, els de la guerra i els de l'entorn. Tot dia a dia. I, a més per la gran capacitat de Fontserè de mantenir i guardar, amb un ordre perfecte, tota mena de papers. El resultat ha estat esplèndid. El seguiment que es pot fer dels esdeveniments d'aquells anys és perfecte.

Com a gironins hem d'esmentar especialment la part final d'aquest primer volum, tota vegada que recull la situació dramàtica del conflicte civil a casa nostra, però en Fontserè continua amb els seus cartells i el tenim en una litografia de la ronda Ferran Puig i a "dispesa" a Palau-sacosta, amb un seguit de personatges, com seria el conegut periodista barce-

loní, Àngel Zúñiga. La següent etapa seria Figueres, on Fontserè confecciona el que «sens dubte era l'últim periòdic mural de la guerra a Catalunya», com encertadament escriu. El penja en un arbre de la rambla sota les bombes. Finalment el camí físic de l'exili pel coll de Lli, «entre el puig de les Salines i la serra de l'Albera, al nord del poblet de les Illes, a la comarca del Vallespir».

Fontserè ens facilita tota una relació de persones que vam tenir a les nostres comarques en aquell trist hivern de 1938-1939. És un tema encara pendent entre nosaltres. Fer una relació de les moltes figures de primer o segon ordre que van viure el seu drama personal de deixar el país per casa nostra. L'autor no amaga que per a ell, als seus estrenats 23 anys, aquella situació era tota una aventura; ho diu amb aquest mot i també assenjala que en entrar a França des del coll, «baixàvem amb una certa eufòria». Després, com veurem en el següent volum, les coses no serien planeres, però en Carles Fontserè se'n va sortir perfectament i viuria la realitat dels anys d'ocupació alemanya de París i també l'esclat d'alliberament de la capital francesa per les tropes aliades. És a dir, que si aquest primer volum és important, els següents poden superar el nivell d'interès històric i documental.

L'aparició d'aquesta obra ha estat envoltada d'un gran ressò públic. Feia anys que en els entorns històrics i artístics de Catalunya es tenia notícia del treball de Carles Fontserè que també ens demostra que té una capacitat i qualitat d'escriptor més que sorprenent. A partir de l'acurada metodologia que ja s'ha esmentat, ha aconseguit uns resultats positius. Per als gironins aquesta obra ajuda a informar sobre el final de la guerra civil entre nosaltres. Calia fer-ho, especialment pel fet que els testimonis directes d'aquells esdeveniments ens mancaran més cada dia. La puntual i concreta notícia que l'autor ens facilita estem segurs que ajudarà els historiadors d'aquella etapa. Cal esperar els dos següents volums de les memòries d'aquest cartellista que ha esdevingut molt més. Si coneixíem Carles Fontserè com a pintor, escenògraf, fotògraf i creador artístic, és tota una descoberta, i molt bona per a la cultura del país, la del Fontserè escriptor.

J. Víctor Gay

Una dona i una època

TORRENT, Llorenç
Viaranys del destí
 Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès,
 1995, 255 pàg

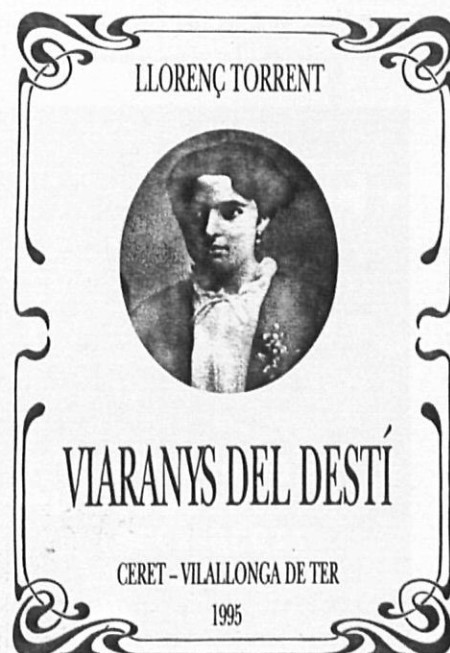
Ceditada pel Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, amb l'ajut de diverses institucions, la novel·la *Viaranys del destí*, de Llorenç Torrent, té un marcat contingut biogràfic, i se centra en l'odissea personal de la protagonista, Nuri, les seves aventures i desventures dins el context turbulent de l'Europa de la primera meitat de segle.

Si la literatura, com diu Pla, és un esforç contra l'oblit, bé hem d'agrair a Llorenç Torrent que fixi per escrit, novel·lant-los, els seus records sobre la vida d'aquesta dona admirable. Tant de bo el seu exemple fos emulat per altra gent que té molt a dir i a escriure sobre el nostre passat. Al capdavant, els avatars històrics del segle XX, tan decisius per al nostre present, no han generat

gaire literatura a casa nostra, potser per l'imperatiu –o la prudència– de callar. Ara és l'hora de parlar i escriure, abans no sigui massa tard.

Però el valor testimonial no és pas l'únic del llibre. *Viaranys del destí* segueix el model, tan fructífer, de la novel·la que narra la formació d'una personalitat, d'un caràcter, que s'enfronta a un cúmul d'adversitats: orfenesa, allunyament, seducció, malcasament, fugida, guerres, etc. Hi predomina l'acció, sense deixar mai de banda l'anàlisi introspectiva. També en aquests aspectes la novel·la és plena d'interès.

Destaquem per últim una característica que, més que dels personatges, ens parla del mateix autor, Llorenç Torrent. Si bé al llarg de la novel·la hi surt una llarga galeria de personatges diguem-ne negatius –egoistes, malvats, falsos, cíncics–, mai no són el focus de l'obra. Contràriament, sembla que l'autor vulgui reflectir i recrear-se en la bondat d'uns pocs personatges que vetllen per l'heroïna. Com si el mal, tan present arreu, no interessés gens l'autor, atent només a l'espectacle de la bondat, de vegades heroica, d'alguns personatges. És curiós que, en contrast amb una època marcada per la follia humana, Torrent no ha perdut la confiança en els valors humans. Això és, per damunt de tot, aquesta novel·la: des de l'adversitat, un cant a la humanitat.

J. N. Santaaulàlia